

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. gegužės 12 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Andžej Maciejewski (kolegijos pirmininkas, pranešėjas) ir Algirdo Taminsko, teismo posėdyje kasacinio rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Technikonus“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 9 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Technikonus“ ieškinį atsakovui G. S. dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir restitucijos taikymo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių *actio Pauliana* (Pauliano ieškiny) sąlygas, aiškinimo ir taikymo.
- Iškovė BUAB „Technikonus“ ieškiniu teismo prašė pripažinti negaliojančiais jos mokėjimo pavedimus atsakovui G. S.: 2017 m. gruodžio 14 d. mokėjimo pavedimus (4158 Eur; 40 000 Eur; 40 500 Eur); 2017 m. lapkričio 17 d. mokėjimo pavedimą (28 800 Eur); taip pat prašė taikyti restituciją ir priteisti iš atsakovo ieškovei 113 458 Eur sumą bei 5 procentų dydžio metines procesines palūkanas.
- Iškovė nurodė, kad Panevėžio apygardos teismo 2018 m. kovo 16 d. nutartimi jai iškelta bankroto byla, o 2018 m. rugpjūčio 7 d. nutartimi patvirtintas ieškovės kreditorių sąrašas ir finansinių reikalavimų suma – 208 547,79 Eur. Atsakovas buvo didžiausias UAB „Technikonus“ akcininkas, turėjęs 88,75 proc. bendrovės akcijų. Jis inicijavo UAB „Technikonus“ priklausancio pastato, esancio (*duomenys neskelbtini*) pardavimą. UAB „Technikonus“ 2017 m. lapkričio 15 d. pastatą pardavė UAB „Eismo valdymo sistemos“ už 59 400 Eur (su PVM). Pastato pirkėja atsisakijusi sumokėti į ieškovės banko sąskaitą 34 900 Eur (2017 m. lapkričio 15 d.) ir 124 500 Eur (2017 m. gruodžio 7 d.). Iškovė atsakovui pervedė 113 458 Eur, nors tuo metu jau buvo nemoki. Iškovė laikosi pozicijos, kad ginčijamais mokėjimo pavedimais buvo pažeisti jos kreditorių teisėti interesai, todėl šie pavedimai turi būti pripažinti negaliojančiais *actio Pauliana* instituto pagrindu.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Panevėžio apygardos teismas 2019 m. rugsėjo 20 d. sprendimu ieškinį atmetė.
- Teismas nustatė, kad atsakovas laikotarpiu nuo 2015 m. lapkričio 30 d. iki 2016 m. balandžio 4 d. suteikė ieškovei paskolas (166 958 Eur), jų grąžinimo terminai suėjo laikotarpiu nuo 2015 m. spalio 12 d. iki 2016 m. rugsėjo 29 d. Šios paskolos ieškovei buvo suteiktos ir panaudotos daliai banko kreditų grąžinti. Atsakovas įtrauktas į kreditorių sąrašą su 36 088,77 Eur finansiniu reikalavimu.
- Teismas padarė išvadą, kad nėra pagrindo tenkinti ieškinį, nes nekonstatuotos jo tenkinimo sąlygos. Kreditorius turi įrodyti neabejotinos ir galiojančios reikalavimo teisės atsiradimą iki ginčijamo sandorio sudarymo. Atsakovo suteiktų paskolų grąžinimo terminai buvo suėję, todėl ieškovė privalėjo grąžinti suteiktas paskolas, o ieškovės pateikti duomenys apie bendrovės skolas 2017 m. lapkričio 17 d. ir 2017 m. gruodžio 14 d. nepatvirtina, kad pastarųjų skolų mokėjimo terminai buvo suėję.
- Teismas nenustatė sąlygos, kad ieškovė, įvykdymą prievole atsakovui, pažeidė kitų kreditorių teises, o skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditorių teises.
- Teismas nustatė, kad AB „Citadele“ bankas 2017 m. gruodžio 22 d. sudarytos kredito linijos sutarties pagrindu suteikė UAB „Technikonus“ suteikti 50 000 Eur kreditą, o jo nesuteikė tik buvusiam vadovui A. K. atsiskaitęs kredito grąžinimą užtikrinti ne jo vardu registruoto nekilnojamojo turto įkeitimu. Teismas AB „Citadele“ banko sutikimą suteikti ieškovei 50 000 Eur kreditą vertino kaip faktą, patvirtinantį gerą bendrovės finansinę padėtį pagal finansinės atskaitomybės dokumentus. Teismas pažymėjo, kad UAB „Technikonus“ tiek po 2017 m. lapkričio 17 d., tiek po 2017 m. gruodžio 14 d. vykdė atsiskaitymus su kreditoriais, mokėjo darbo užmokesť, privalomus mokesčius į biudžetą.
- Teismas nurodė neturintis pagrindo abejoti nuosekliais ir logiškais atsakovo paaiškinimais, kuriuos patvirtina byloje pateikti įrodymai, jog dėl bendrovės finansinės padėties jis susirūpino 2017 m. pabaigoje, o tikroji finansinė padėtis paaiškėjo tik 2018 m. sausio–vasario mėnesiais, kai jo prašymu buvo parengtas 2017 m. preliminarus balansas. Atsakovas, būdamas UAB „Technikonus“ pagrindinis akcininkas, ginčijamų mokėjimų atlikimo dieną nežinojo apie bendrovės tikrąją finansinę padėtį, nes bendrovei vadovavo ne jis, o direktorius. Teismas konstatavo, kad įrodymai nepatvirtina atsakovo nesąžiningumo.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovės apeliacinį skundą, 2020 m. liepos 9 d. nutartimi Panevėžio apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 20 d. sprendimą paliko nepakeistą.
- Nors ieškovė apeliaciniame skunde teigė, kad 2017 m. lapkričio 17 d. bendrovė turėjo iš viso 76 243,37 Eur, o 2017 m. gruodžio 14 d. – 129 652,67 Eur pradelstų įsipareigojimų, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, pasisakydama dėl kreditorių teisių pažeidimo, pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad ieškovė neįrodė, jog ginčijamų mokėjimų sudarymo dieną ji turėjo kreditorių ir kad jų interesai buvo pažeisti, nes ginčo mokėjimų laikotarpiu ieškovė vykdė atsiskaitymus ir su kitais kreditoriais, mokėjo mokesčius, darbo užmokesť darbuotojams. Iki bankroto bylos iškelimo įstatymas nenustato visų kreditorių lygybės principo, todėl aplinkybė, kokia dalimi (lygia ar ne) buvo tenkinti atsakovo ir kitų kreditorių reikalavimai, nėra pakankama kreditorių teisių pažeidimui, kaip *actio Pauliana* instituto taikymo sąlygai. Šiuo konkrečiu atveju nustatyti, ar ieškovė nepateikė pakankamų įrodymų, leidžiančių daryti išvadą, jog atsakovas buvo nesąžiningas, nes bendrovė grąžino paskolas, žinodama, kad yra nemoki. Kolegija konstatavo, kad ieškovės veiksmai sudarant ginčijamus sandorius atitiko protingo asmens, veikiančio kreditorių interesais toms aplinkybėms, elgesį, nulemtą susiklosčiusių faktinių aplinkybių. Nenustačius, kad ginčijamais sandoriais buvo pažeisti kreditorių interesai, bei nustačius, kad bendrovė galėjo sudaryti ginčijamus sandorius, kolegija padarė išvadą, jog juos sudarydamas šalis buvo sąžiningas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Kasacinio skundo ieškovė prašo panaikinti Panevėžio apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 20 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 9 d. nutartį ir grąžinti bylą nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – **CK**) 6.66 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad kreditoriaus teises pažeidžiančiais laikomi sandoriai, jeigu dėl jų skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžiamas kreditoriaus teisės. Teismai netinkamai taikė **CK** 6.66 straipsnį, nes nepagrįstai padarė išvadą, kad ginčo mokėjimai nepažeidė kreditorių teisių, nenustatę esminių aplinkybių dėl skolininkės nemokumo ir nevertinę, kokią įtaką ginčo mokėjimai turėjo skolininkės mokumui ir galėjimui atsiskaityti su kitais kreditoriais. Ieškovės apeliaciniame skunde buvo nurodyti argumentai, kad ginčo sandorių sudarymo metu ieškovė jau buvo faktiškai nemoki, o pervedusi 113 458 Eur sumą atsakovui, ieškovė neteko galimybės atsiskaityti su kitais kreditoriais ir vykdyti ūkinę veiklą. Apeliacinės instancijos teismas apie kreditorių teisių pažeidimą nepagrįstai sprendė ne vertindamas skolininkės nemokumą ar ginčo mokėjimų įtaką skolininkės (ne) mokumui bei galimybei atsiskaityti su kitais kreditoriais, o pagal tai, kad ginčo mokėjimų metu skolininkė vykdė dalinius atsiskaitymus ir su kitais kreditoriais. Be to, mokėjimai atsakovui yra neproporcingai didėles sumas lyginant su tuo metu kitoms pavieniams kreditoriams sumokėtomis smulkiosiomis sumomis.
  - Teismai nepagrįstai nusprendė, kad ieškovė privalėjo atlikti ginčo mokėjimus vien dėl to, kad buvo suėję paskolos grąžinimo atsakovui terminai. Būdamas nemokus ar neturėdamas pakankamai lėšų atsiskaityti su visais kreditoriais, skolininkas negali vykdyti atsiskaitymų su pavieniais kreditoriais, pažeidžiamas kitų kreditorių interesai, išsiskyrus privalomus (būtinius) mokėjimus, kai yra teisinis pagrindas konstatuoti skolininko, kaip verslo subjekto – protingo asmens, elgesio standartus atitinkančius veiksmus sąžiningai siekiant naudoti savo turtą ir atsiskaityti su visais jos kreditoriais įstatymų nustatyta tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-7-130-2013**; 2020 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-469/2020). Byloje nenustatyta, kad ginčo mokėjimai būtų buvę naudingi ieškovei – užtikrinę jos veiklos palaikymą ir testinimą ar kad įmonė būtų gavusi kokią nors naudą iš šių mokėjimų. Priešingai, po metų mokėjimų ieškovės veikla buvo visiškai sustabdyta ir po kelių mėnesių jai iškelta bankroto byla. Dėl to ginčo mokėjimai negali būti vertinami kaip privalomi ir būtini sandoriai.
  - Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai taikė **CK 6.66 straipsnio** 1 dalį, nesivadovavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktais išaiškinimais bei nepagrįstai padarė išvadą, kad ginčo mokėjimai buvo privalomi, vadovaudamiesi tik tuo, kad atsakovui grąžinta paskola buvo pradelsta, nepagrįstai ignoruodami tai, kad skolininkė iš esmės buvo nemoki ir neturėjo galimybės atsiskaityti su visais kreditoriais.
  - Byloje nustatyta, kad ginčijamus mokėjimus ieškovė atliko savo akcininkui atsakovui. Todėl šioje byloje turėjo būti taikoma ginčijamų sandorių šalių nesąžiningumo prezumpcija, įtvirtinta **CK 6.67 straipsnio** 6 punkte, pagal kurią preziumuojama, kad kreditoriaus interesus pažeidusio sandorio šalis buvo nesąžiningas, jeigu skolininkas – juridinis asmuo sudarė sandorį su fiziniu asmeniu, kuris pats arba jo sutuoktinis, vaikai, tėvai ar kiti artimieji gimnaciniai, arba kartu su jais yra to juridinio asmens dalyviai, nuosavybės teisės tiesiogiai ar netiesiogiai valdantys procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.). Tai reiškia, kad skolininko ir kreditoriaus nesąžiningumas yra preziumuojamas ir pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) 178 straipsnį atsakovui tenka procesinė pareiga paneigti preziumuojamą jo nesąžiningumą. Byloje atsakovas neįrodinėjo ir pirmosios instancijos teismas nenustatė, kad atsakovas tinkamai vykdė savo pareigą veikti aktyviai ir išsiaiškinti, kad ginčo mokėjimai nepažeis kitų ieškovės kreditorių interesų. Todėl atsakovo nesąžiningumo prezumpcija negalėjo būti paneigta. Apeliaciniame skunde nurodyti argumentai, patvirtinantys sandorio šalių nesąžiningumą, tačiau apeliacinės instancijos teismas atsakovo nesąžiningumo nevertino, nenustatė ir išvės nepasisakė dėl nurodytų argumentų.
- Atsiliepimų į kasacinį skundą atsakovas prašo šį skundą atmesti. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
  - Ieškovei teko pareiga įrodyti pirmąją *actio Pauliana* ieškinio sąlygą – neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę. Pirmosios instancijos teismas kelis kartus įpareigojo ieškovę pateikti tikslią ir pagrįstą informaciją apie turėtus įsipareigojimus kreditoriams 2017 m. lapkričio 17 d. ir 2017 m. gruodžio 14 d. Ieškovė teismui pateikė tik informaciją apie BUAB „Technikonus“ įsipareigojimus bankroto bylos iškelimo metu, tačiau nepateikė duomenų apie savo įsipareigojimus, pradelstus būtent 2017 m. lapkričio 17 d. ir 2017 m. gruodžio 14 d. Taigi ieškovė nepagrindė būtent neabejotiną ir galiojančią kreditorių reikalavimo teisę.
  - Atsakovo įsitikinimu, sandoris gali būti ginčijamas *actio Pauliana* pagrindu tik tuo atveju, jeigu kreditoriaus jo sudaryti neprivalejo (**CK 6.66** straipsnio 1 dalis). Ši sąlyga paprastai visų pirma suprantama kaip teisinės prievolės sudaryti sandorį neturėjimas. Byloje pateikti įrodymai buvo patvirtinti šį įstatymą ir sutarties kilusi ieškovės pareiga grąžinti atsakovui sumas, suteiktas pagal paskolos sutartis, kurių grąžinimo terminai jau buvo pasibaigę. Esant šioms aplinkybėms teismai pagrįstai konstatavo, kad ieškovė neįrodė, jog ji neprivalejo sudaryti paskolų grąžinimo sandorio.
  - Vadovaujantis **CK 6.66** straipsnio 1 dalimi, kreditoriaus teises pažeidžiančiais laikomi sandoriai, jeigu dėl jų skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui. Dėl to būtina nustatyti aplinkybes, susijusias su skolininko turine padėtimi, kurių pagrindu ir sprendžiama, ar pažeistos kreditoriaus teisės. Pareiga įrodyti šias aplinkybes tenka ieškovei. Apeliacinės instancijos teismas, pasisakydamas dėl kreditorių teisių pažeidimo, pagrįstai pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad ieškovė neįrodė, jog ginčijamų mokėjimų sudarymo dieną bendrovė galbūt turėjo kreditorių ir kad jų interesai buvo pažeisti, nes ginčo mokėjimų laikotarpiu ieškovė vykdė atsiskaitymus ir su kitais kreditoriais, mokėjo mokesčius, darbo užmokesť darbuotojams.
  - Nenustačius kreditorių teisių pažeidimo kaip būtinosios *actio Pauliana* sąlygos, nėra ir žinojimo, kuris yra sąžiningumo vertinimo pagrindas, objekto (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-502-313/2018**). Kadangi ieškovė neįrodė kitų būtinųjų *actio Pauliana* sąlygų, pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad atsakovas buvo sąžiningas. Dėl tos pačios priežasties apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nepasisakė dėl ieškovės ir atsakovo sąžiningumo. Be to, atsakovas pateikė paaiškinimus ir rašytinius įrodymus, šiuos įvertinę, pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, jog atsakovas dėl ieškovės finansinės padėties susirūpino 2017 m. pabaigoje, tačiau tikroji padėtis jam paaiškėjo tik 2018 m. sausio–vasario mėnesiais, gavus bendrovės 2017 m. preliminarų balansą.
  - Ieškovė kasacinį skundą motyvuoja argumentais, kad teismai nenustatė visų *actio Pauliana* sąlygų: kreditorių teisių pažeidimo, sandorio privalomumo, skolininko ir kreditoriaus nesąžiningumo. Šie argumentai iš esmės susiję ne su **CK 6.66** straipsnio taikymo ar aiškinimo klaidomis, bet su faktų nustatymo klausimais, kurie negali būti bylos nagrinėjimo kasacine tvarka dalykas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

Dėl actio Pauliana instituto taikymo sąlygų

14. Nagrinėjamoje byloje kasaciniu skundu keliami klausimai dėl *actio Pauliana* instituto taikymo, [CK 6.66 straipsnyje](#) nustatytų sąlygų, išplėtotų kasacinio teismo formuojamoje praktikoje, laikymosi nagrinėjamoje byloje.
15. [CK 6.66 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad kreditorius turi teisę gincyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šis sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti (jot *actio Pauliana*). Sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžia kreditoriaus teises.
16. Teismų praktikoje aiškinant [CK 6.66 straipsnio](#) nuostatas laikomasi pozicijos, kad pripažinti sandorį negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu bei taikyti įstatyme įtvirtintas teises pasekmes galima tik esant [CK 6.66](#) straipsnyje nustatytų sąlygų visumai: 1) kreditorius turi turėti neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę; 2) gincijamas sandoris turi pažeisti kreditoriaus teises; 3) skolininkas neprivalėjo sudaryti gincijamo sandorio; 4) skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus teises; 5) trečiašis asmuo, sudaręs su skolininku atlyginimą dvšalį sandorį, buvo nesąžiningas. Be šių sąlygų, taip pat skiriama du šio instituto taikymo ypatumai: 1) *actio Pauliana* atveju taikomas vienerių metų išeikimo senaties terminas; 2) kreditorius reikalavimus nukreipiamas į perleistą pagal gincijamą sandorį turį (ar jo vertę) tiek, kiek būtina šiam reikalavimui patenkinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-P-311/2012](#)). Nenustačius bent vienos iš [CK 6.66](#) straipsnyje nurodytų *actio Pauliana* sąlygų, šio pagrindu ieškinyi negali būti tenkinamas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-411-611/2017 47 punktą).

Dėl kreditorių teisių pažeidimo kaip actio Pauliana instituto taikymo sąlygos

17. Ieškovės nuomone, teismai netinkamai taikė [CK 6.66](#) straipsnį, nes nepagrįstai padarė išvadą, kad ginčo mokėjimai nepažeidė kreditorių teisių, nenustatę esminių aplinkybių dėl skolininko nemokumo ir neįvertinę, kokią įtaką ginčo mokėjimai turėjo skolininko mokumui ir galėjimui atsiskaityti su kitais kreditoriais.
18. [CK 6.66 straipsnio](#) 1 dalyje nurodyta, kad sandoris pažeidžia kreditoriaus teises: 1) kai dėl sudaryto sandorio skolininkas tampa nemokus; 2) kai skolininkas, būdamas nemokus, suteikia pirmenybę kitam kreditoriui arba 3) kai kitaip pažeidžia kreditoriaus teises.
19. Įmonė atsidūrus tokioje būsenoje, kai ji negali ir negalės atsiskaityti su kreditoriais, atsakingi asmenys privalo inicijuoti bankroto bylą, o atsiskaitymas su kreditoriais, išskyrus atvejus, kai įmonė tokius sandorius sudaryti privalėjo, negali būti vykdomas, kad būtų išvengta neteisėtai pranašumo suteikimo vieniems kreditoriams sumažinant likusiųjų galimybes gauti reikalavimų patenkinimą. Pažeidus šias įstatymo nuostatas, nemokios įmonės sudarytas sandoris gali būti nugrižtas [CK 6.66 straipsnio](#) pagrindu, o sumokėtos lėšos – išreikalautos iš jas neteisėtai gavusio nesąžiningo kreditoriaus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-278-469/2019, 36 punktas).
20. Nemokumas yra ekonominė įmonės būklė, kuri nustatoma pagal tai, ar įmonė atsiskaito su kreditoriais ir ar ji yra ekonomiškai pajėgi atsiskaityti. Tam, kad būtų galima konstatuoti įmonės nemokumą, nebūtina, kad įmonei būtų iškelta bankroto byla, nes bankroto bylos iškilimas, esant ekonominio nemokumo padėčiai, yra teisinis nemokumo būklės pripažinimas ir atitinkamų procedūrų vykdymas. Nemokumas kaip teisinė sąlyga *actio Pauliana* atveju suprantamas kaip įmonės būsenos, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradėsi įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-204/2012](#); 2017 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-179-611/2017, 53 punktas). Teisėjų kolegija pažymi, kad ši teismų praktikos nuostata suformuluota atsivėlgiant ne į šiuo metu galiojančiam Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme, bet į Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje nustatytą įmonės nemokumo sąvoką, galiojusią gincijamų sandorių sudarymo metu, todėl aktualią nagrinėjamoje byloje.

21. Jeigu asmuo neatiskaito su kreditoriais ir neturi turto, kurio vertė pakankamai būtų padengtas įsipareigojimų vykdymas, tai jo ekonominė padėtis gali būti vertinama kaip nemokumas [CK 6.66 straipsnio](#) taikymo prasme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-130/2013](#)). Kreditoriaus teisių pažeidimui konstatuoti neprivalo būti įrodytas skolininko nemokumas dėl jo sudaryto gincijamo sandorio; pakanka įrodyti tai, kad gincijamą sandorį iš esmės sutrukdyta patenkinti reikalavimus iš skolininko turto, nes, sudarius gincijamą sandorį, likusio skolininko turto nepakanka atsiskaityti su kreditoriumi. Teismui sprendžiant dėl sandorio, kreditorius prašoma pripažinti negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu, kaip pažeidžiančiu kreditoriaus teises, būtina nustatyti, kad sumažėja arba nelieta realios galimybės skolininkui atsiskaityti su kreditoriumi ir įvykdyti prievolę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-384-916/2015](#)).
22. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad formuluotė „kitaip pažeidžiamas kreditoriaus teisės“ reiskia, jog teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, gali konstatuoti kreditoriaus teisių pažeidimo atvejus, kurie neišvaidyti [CK 6.66](#) straipsnio 1 dalyje; svarbu yra tai, kad tokių pažeidimų kvalifikavimas stiebias su prievolių kreditoriui nevykdymu ir skolininko galimybių tokias priekoles įvykdyti atleityje pasikeitimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-167/2012). Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad kreditoriaus teises gali pažeisti sandoriai, kurie nors ir nesukėlė bendro skolininko nemokumo, tačiau sumažino turto, į kurį gali būti nukreipiamas išieškojimas, vertę ir sumažėjusios vertės turto neužtenka kreditoriaus finansiniams reikalavimams patenkinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-17/2006; 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-262/2008). Taigi, sprendžiant, ar gincijamą sandorį nebuvo kitaip pažeisęs kreditoriaus teisės, būtina nustatyti, kad sumažėja reali galimybė (ar jos nelieta) skolininkui atsiskaityti su kreditoriumi ir įvykdyti prievolę. Ši *actio Pauliana* taikymo sąlyga yra vertinamojo pobūdžio, todėl teismai kiekvienam atveju nustatytų faktinių aplinkybių pagrindu sprendžia, ar buvo kreditorių teisių pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-502-313/2018](#), 30 punktas). Taigi visais išvardytais atvejais būtina nustatyti aplinkybes, susijusias su skolininko turto padėtimi, kurių pagrindu ir sprendžiama, ar pažeistos kreditoriaus teisės. Įrodyti šias aplinkybes pareiga tenka ieškovei.
23. Nagrinėjamoje byloje ieškovė ieskinyje, apeliaciniame ir kasaciniame skunduose reikalaujimą pripažinti ginčo sandorių negaliojančiais grindė aplinkybe, kad šių sandorių sudarymo metu jos finansinė būklė buvo sunki, įmonė buvo faktiškai nemoki, todėl ji po ginčo sandorių sudarymo neteko galimybės vykdyti tinkamą veiklą ir atsiskaityti su kitais kreditoriais, taip pažeisdamą jų interesus. Ieškovės pateiktuose 2019 m. birželio 11 d. rašytiniuose paaiškinimuose yra argumentuojama ieškovės pozicija, kad ji ginčo momentu jau buvo faktiškai nemoki, nurodoma buvusi bendrovės turto vertė ir įsipareigojimų kreditoriams dydis. Teismai dėl šių ieškovės argumentų, kuriais buvo įrodinėjama jos finansinė būklė ginčo sandorių sudarymo metu, iš esmės nepasisakė.
24. Išvadą, kad ieškovės kreditorių interesai nebuvo pažeisti, bylą nagrinėję teismai padarė nenustatę, koks buvo pradėtų įmonės įsipareigojimų ir turėto turto vertės santykis, aiškiais kriterijais nekonstatavę ieškovės mokumo būklės sandorių sudarymo metu ir jų įtakos galimybei atsiskaityti su kreditoriais. Vietoje to pirmosios instancijos teismas, darydamas išvadą, jog ieškovės finansinė būklė buvo gera, išvardijo keletą ieškovės atliktų mokėjimų, kai kuriuos kreditoriams ir nurodė, kad ieškovė derėjosi su banku dėl suteikimo paskolos, kuri nebuvo suteikta, nepateikęs įkeitimo turto paskolos grąžinimui užtikrinti. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, pasisakydama dėl kreditorių teisių pažeidimo, pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai iš esmės tais pačiais argumentais.
25. Teisėjų kolegija pažymi, kad faktai, jog įmonė buvo finansškai pajėgi atlikti kai kuriuos mokėjimus, įvykdydama dalį įsipareigojimų, neeliminuoja galimybės, kad tuo metu ji buvo faktiškai nemoki ar jos finansinė padėtis buvo sunki, artima nemokumo būklei. Tinkamai nekonstatavus skolininkės finansinės padėties gincijamų sandorių atlikimo metu yra klūstis padaryti išvadą dėl jos kreditorių teisių pažeidimo ar nepažeidimo šiais sandoriais.
26. Be to, pirmosios instancijos teismas nurodė, kad ieškovės 2019 m. liepos 30 d. rašytiniuose paaiškinimuose (4 t., b. l. 7) pateikti duomenys apie bendrovės skolas (2017 m. lapkričio 17 d. – 76 243,37 Eur, o 2017 m. gruodžio 14 d. – 129 652,67 Eur pradėtų įsipareigojimų) nepatvirtina, jog pastarųjų skolų mokėjimo terminai buvo suėję. Teismas išsamiau nemotyvuota nurodytos savo išvados dėl šio ieškovės pateikto įrodymo turinio vertinimo, nenurodė, kokių duomenų pagrindu tokią išvadą padarė, kokias aplinkybes šie duomenys patvirtina, nenurodė duomenų trūkumų. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ieškovė minėtose 2019 m. liepos 30 d. rašytiniuose paaiškinimuose išdėstė pradėtus savo įsipareigojimus, tačiau nepateikė nuorodų į dokumentus, patvirtinančius, jog konkrečių sumų mokėjimo terminai buvo suėję ginčo sandorių sudarymo momentais. Vis dėlto bylos 1 tome yra pateikti dokumentai, patvirtinantys pradėtus ieškovės atsiskaitymo įsipareigojimus ginčo momentu, – sąskaitos faktūros, pagal kurias ieškovė neatsiskaitė ir pagal kurias atsiskaitymo terminas suėjo iki 2017 m. lapkričio 17 d., kiti dokumentai, kuriuose nurodytos likusios ieškovės nesumokėtos kreditoriams sumos. Toks ieškovės įrodymų pateikimo būdas, kai ji, teigdama egzistavus tam tikras aplinkybes, teismui nepateikia jų įrodymų aiškia ir patogia analizei forma, nėra tinkamas bendradarbiavimo principo civiliniame procese įgyvendinimo pavyzdys, tačiau teismas nesirėmė būtent šiuo aspektu, kaip likusiu minėto įrodymo atmetimu. Dėl to teisėjų kolegija nusprendžia, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog pateikti duomenys apie bendrovės skolas nepatvirtina, jog pastarųjų skolų mokėjimo terminai buvo suėję ginčo mokėjimų atsakovei atlikimo momentu, yra nemotyvuota pagal [CPK 270 straipsnio](#) 4 dalyje nustatytus reikalavimus.

Dėl kreditoriaus neabejotinos ir galiojančios reikalavimo teisės actio Pauliana pagrindu gincijamų sandorių sudarymo metu

27. Viena iš *actio Pauliana* taikymo sąlygų – kad kreditorius turėtų neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę skolininkui, sudariusiam *actio Pauliana* pagrindu gincijamą sandorį. Atsižvelgiant į tai, kad kreditorius, prievolės pagrindu įgydamas reikalavimo teisę skolininkui, taip pat įgyja teisę naudotis įstatymo suteikiama jo reikalavimo teisės apsauga bei gynybos būdais, teismui aiškinantis, ar kreditorius turi neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę skolininkui, svarbu nustatyti kreditorių ir skolininką siejančios prievolės atsiradimo momentą. Tai reikšminga, nes paprastai kreditoriaus teises ir interesus gali pažeisti tik tie sandoriai, kurie sudaryti po prievolės atsiradimo: skolininkas negali pažeisti būsimo prievolės, priešingu atveju netektų prasmės įstatymo nustatyta sąlyga dėl skolininko žinojimo apie kreditoriaus teisių pažeidimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-P-311/2012](#)).
28. Taigi, kreditorius turi įrodyti ne tik tai, kad turi neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę (kaip vieną iš *actio Pauliana* sąlygų), bet ir tai, kad ši jo teisė atsirado iki gincijamo sandorio sudarymo. Bankroto administratorius, įrodinėdamas nurodytos *actio Pauliana* sąlygos buvimą, privalo pateikti duomenis apie bankroto bylos patvirtintų kreditorių reikalavimų atsiradimo momentą. Tam, kad būtų konstatuotas šios *actio Pauliana* sąlygos buvimas, būtina įrodyti, kad nors vienas bankroto bylos patvirtintas kreditoriaus reikalavimas (jo dalis) atsirado iki gincijamo sandorio sudarymo. Jeigu visi bankroto bylos patvirtinti kreditorių reikalavimai atsirado vėliau, nei buvo sudarytas gincijamas sandoris, tai nesant vienos iš būtinųjų sąlygų *actio Pauliana* negalėtų būti taikomas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-191/2016, 27 punktas).
29. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismai nagrinėjamoje byloje tinkamai neįtyrė pirmiau nurodytų (nutarties 26 punkte) ieškovės pateiktų įrodymų dėl kreditorių reikalavimų atsiradimo momento, nenustatė ir priimtuose procesiniuose sprendimuose nepasisakė, ar nors vienas bankroto bylos patvirtintas kreditoriaus reikalavimas (jo dalis) atsirado iki gincijamo sandorio sudarymo.

Dėl (ne)privilejimo sudaryti gincijamus sandorius

30. Ieškovės nuomone, teismai neatsižvelgė į tai, kad ji buvo iš esmės nemoki ir neturėjo galimybės atsiskaityti su visais kreditoriais, nesant duomenų, kad ginčo mokėjimai būtų užtikrinę ieškovės veiklos palaikymą ir tęstinumą, nepagrįstai nusprendė, kad ji privilegijuotai atlikti ginčo mokėjimus vien dėl to, kad buvo siejusi paskolos grąžinimo atsakovei terminas.
31. Sandoris gali būti gincijamas *actio Pauliana* pagrindu tik tuo atveju, jeigu skolininkas jo sudaryti neprivalėjo ([CK 6.66 straipsnio](#) 1 dalis). Ši sąlyga paprastai visų pirma suprantama kaip teisinės prievolės sudaryti sandorį neturėjimas. Kasacinio teismo praktikoje suformuluota nuostata, atspindinti proporcingumo principą bei verslo subjekto interesus derinimo poreikį, pagal kurią pripažįstama, kad privilegiją sudaryti gincijamą sandorį gali suponuoti ir sandorio sudarymo metu buvusi verslo situacija, faktinės sandorio aplinkybės, kiekvieną konkrečią atvejų įvertintos teismo, kurioms esant gincijamų sandorių sudarymas atitiktų protingo asmens, veikiančio skolininko kreditorių interesus, elgesio standartą toms aplinkybėms (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-130/2013](#); 2016 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-119-421/2016, 22 punktas; 2020 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-469/2020, 42, 43 punktai).
32. Bylą nagrinėję teismai dėl privilegijai sudaryti gincijamus sandorius nusprendė apsiriboti tik vienos aplinkybės – suėjusios paskolos grąžinimo termino – įvertinimu ir tinkamai neįtyrė ieškovės pateiktų įrodymų dėl jos finansinės būklės ir kreditorių reikalavimų buvimo sudarant ginčo sandorius, todėl byloje nebuvo sudaryta galimybė pagal kasacinio teismo suformuotą praktiką vertinti, ar faktinės sandorių sudarymo aplinkybės atitiko protingo asmens, veikiančio skolininko kreditorių interesus, elgesio standartą.

Dėl gincijamų sandorių šalių sąžiningumo

33. Ieškovė teigia, kad, byloje vertindami gincijamų sandorių šalių (ne)sąžiningumą, nustatė, jog gincijamus mokėjimus ieškovė atliko savo akcininkui, teismai nepagrįstai netaikė gincijamų sandorių šalių nesąžiningumo prezumpcijos, įtvirtintos [CK 6.67 straipsnio](#) 6 punkte.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, aiškinant bendrojo sąžiningumo principo turinį [CK 6.66 straipsnio](#) kontekste, nurodoma, kad [CK 6.66 straipsnio](#) taikymo prasme gincijamo sandorio šalys laikytinos nesąžiningomis, jeigu jos žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromi sandoriai pažeidžia kitų kreditorių teises (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-403/2018 47 punktą).
35. Civilinėje teisėje sąžiningumas yra preziumuojamas, t. y. asmuo laikomas sąžiningu tol, kol jo nesąžiningumas neįrodytas. Įstatyme nustatytos ir sąžiningumo prezumpcijos šimtys – nesąžiningumo prezumpcijos, t. y. aplinkybės, kurioms esant daroma prielaida, kad asmuo yra nesąžiningas. [CK 6.67](#) straipsnyje nustatytas skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumo prezumpcijos atvejų sąrašas. Esant bent vienam šių atvejų trečiojo asmens nesąžiningumas preziumuojamas. Tokiu atveju trečiajam asmeniui, norinčiam šią prezumpciją paneigti, tenka įrodinėjimo našta ([CPK 178 straipsnis](#)).
36. Pagal [CK 6.67 straipsnio](#) 6 punktą preziumuojama, kad kreditoriaus interesus pažeidusio sandorio šalys buvo nesąžiningos, jeigu skolininkas – juridinis asmuo sudarė sandorį su fiziniu asmeniu, kuris pats arba jo sutuoktinis, vaikai, tėvai ar kiti artimieji gimnaciai, arba kartu su jais yra jo juridinio asmens dalyviai, nuosavybės teisės tiesiogiai ar netiesiogiai valdantys mažiausiai penkisdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.).
37. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad gincijamus mokėjimus ieškovė atliko atsakovei, kuris buvo didžiausias ieškovės akcininkas, turėjęs 88,75 proc. akcijų. Taigi teismai turėjo taikyti gincijamų sandorių šalių nesąžiningumo prezumpciją, o šaliai, siekiančiai paneigti preziumuojamą nesąžiningumą, turėjo būti perkelta atitinkamų aplinkybių procesinė įrodinėjimo pareiga ([CPK 178 straipsnis](#)). Pirmosios instancijos teismas dėl nesąžiningumo prezumpcijos

taikymo nepasisakė ir konstatavo, kad jokie pagrįsti įrodymai nepatvirtina atsakovo nesąžiningumo. Ieškovei apeliaciniame skunde nurodžius argumentus dėl būtinybės taikyti nesąžiningumo prezumpciją, apeliacinės instancijos teismas ne tik nepasisakė jos taikymo klausimu, bet pažymėjo, kad ieškovė nepateikė pakankamų įrodymų, leidžiančių daryti išvadą, jog atsakovas buvo nesąžiningas, t. y. teismas atsakovo nesąžiningumo įrodinėjimo našta perkėlė ieškovei. Pažymėtina, kad ieškovė apeliaciniame skunde nurodė detalius argumentus, kuriais grindė atsakovo nesąžiningumą, tačiau apeliacinės instancijos teismas nepasisakė dėl jų, taip pat dėl byloje esančių įrodymų, reikšmingų vertinant tiek šalių (ne)sąžiningumą, tiek kitas *actio Pauliana* sąlygas, pvz., 2017 m. rugsėjo 28 d. akcininkų susirinkimo protokolo, priimto vien atsakovo balsais, kuriame ieškovės pastato pardavimas motyvuojamas įmonės veiklos finansavimo problemomis, negalėjimu atsiskaityti su verslo partneriais.

Dėl bylos procesinės baigties

38. Teisės taikymo aspektu patikrinusi apskųstą apeliacinės instancijos teismo nutartį, teisėjų kolegija konstatuoja pirmiau nurodytų materialiosios ir proceso teisės normų esminių pažeidimų, o tinkamam šių teisės normų taikymui būtina vadovaujantis įstatymu nustatyti faktines bylos aplinkybes, įvertinant šalių argumentus ir byloje esančius įrodymus, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir byla grąžintina šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

39. Perduodant bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo bylinėjimosi išlaidos nepaskirstomos ([CPK](#) 92, 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 9 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Driukas

Tamirskas